

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. за ред. : М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. 9-те вид., переробл. та допов. К. : Юрид. думка, 2012. 1316 с.;

5. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: монографія / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2016. 256 с.

Желтухін Олексій Володимирович,
аспірант наукового ступеня
доктора філософії наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ

Розуміння сутності предмету злочину є ключовим елементом для побудови ефективної стратегії досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

За загальним правилом, під предметом злочину вважають будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу злочину. Обрання того чи іншого способу при законодавчому визначенні предмета злочину багато в чому залежить від самого характеру злочину, а також від індивідуальних властивостей його предмета.

Законодавець по-різному описує ознаки предмета злочину в законі про кримінальну відповідальність, зокрема, безпосередньо визначаючи приблизний або вичерпний перелік предметів злочину у диспозиції кримінально-правової норми.

У тих випадках, коли диспозиція статті КК про відповідальність за певний злочин має бланкетний характер, перелік предметів злочинів визначається в нормативних актах, до яких відсилає сам кримінальний закон.

Аналіз зазначених у чинному законодавстві предметів злочину показує, що ті чи інші речі, а також цінності, найчастіше виділяються законодавцем як предмет з урахуванням особливого правового режиму, зумовленого їх корисними чи шкідливими властивостями, а також з урахуванням їх економічного призначення. Саме ці ознаки (властивості) предметів і є тими обставинами, з приводу яких чи шляхом впливу на які вчиняється злочин [1, с. 100-102].

Диспозиція ст. 201-2 КК України, до предмету досліджуваного кримінального правопорушення відносить товари (предмети) гуманітарної допомоги, благодійні пожертви та безоплатну допомогу.

Водночас, у примітці до коментованої статті КК України, для поглибленого розуміння змісту поняття гуманітарна допомога, благодійна жертва та безоплатна допомога, законодавець відсилає до спеціальних норм Закону України «Про гуманітарну допомогу» та «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [2].

Згідно ст. 1 Закону України «Про гуманітарну допомогу», гуманітарною допомогою є цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу для життя і здоров'я населення, або тяжкою хворобою конкретних фізичних осіб, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту.

Тут же, вказується, що гуманітарна допомога є різновидом благодійництва і має спрямовуватися відповідно до обставин, об'єктивних потреб, згоди її отримувачів та за умови дотримання вимог статті 3 Закону України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" [3].

При цьому, постановою від 07.03.2022 № 224 Кабінетом Міністрів України було затверджено вичерпний перелік категорій товарів, що визнаються гуманітарною допомогою без здійснення процедури визнання таких товарів гуманітарною допомогою у кожному конкретному випадку, на період воєнного стану [4].

Однак, з огляду на об'єктивну неможливість включення до затвердженого переліку, всіх категорій товарів, які визнавались гуманітарною допомогою, та необхідність подальшої дерегуляції процесу ввезення останньої, через постійно зростаючі у ній потреби, Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову від 20.03.2022 № 329, якою вищезазначений перелік було скасовано [5].

Таким чином, на період воєнного стану, пропуск через митний кордон України гуманітарної допомоги для потреб правоохоронних

органів, Збройних Сил та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, до 01.12.2023 здійснювався за місцем перетину митного кордону України шляхом подання в паперовій або електронній формі декларації, заповненої особою, що перевозить відповідний товар, за встановленою формою без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та без оформлення гарантійних листів, що призвело до непоодиноких випадків використання гуманітарної допомоги для отримання прибутку [6].

Наведемо один із резонансних випадків, коли під час розслідування кримінального провадження співробітниками ДБР на митному пості «Яворів» було виявлено 33 палети брендового одягу та взуття, вагою 10 тис. кг., який намагались ввезти в Україну під виглядом гуманітарної допомоги [7].

Не менш проблематичною, на наш погляд, при дослідженні предмету даного кримінального правопорушення є і можливість під час досудового розслідування притягнення особи до відповідальності за незаконні дії з іншими, крім товарів, видами гуманітарної допомоги.

Так, Кришевич О.В. зауважує, що незаконне справляння плати з набувачів гуманітарної допомоги за таку допомогу у виді виконання робіт чи надання послуг, не можуть становити об'єктивну сторону складу цього правопорушення, оскільки роботи та послуги в силу своєї правової природи не можуть продаватися, а тільки виконуватись та надаватись.

Аналізуючи приписи ч. 1 ст. 190 ЦК України, дослідниця приходить до висновку, що роботи та послуги навряд чи можуть вважатися майном, враховуючи, що майном, як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки.

Відповідно, особа, яка незаконно, з метою отримання прибутку, використала в значному розмірі гуманітарну допомогу у вигляді виконання робіт або надання послуг не може бути притягнена до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 201-2 КК України [8, с. 178].

Також, із аналізу визначення гуманітарної допомоги вбачається, що законодавець ототожнює поняття гуманітарна допомога і благодійна пожертва, безоплатна допомога, які за буквального тлумачення змісту даної статті фактично виступають у якості її різновидів.

Разом з тим, враховуючи положення Закону України "Про благодійну діяльність та благодійні організації", термін «благодійна пожертва» визначений окремо та має цілком самостійне понятійне та

юридичне значення.

Зокрема, згідно ст. 6 зазначеного закону, благодійною пожертвою визнається безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, наперед обумовлених цілей благодійної діяльності, відповідно до Закону України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" [9].

У даному контексті, слушними є зауваження Дудорова О.О. та Мовчана Р.О. відносно неузгодженості понятійного апарату кримінально-правових норм та відсилочних норм цивільного законодавства, яке полягає тому, що у ст. 201-2 КК України, у т.ч. в її назві, не згадуються такі, що фігурують у Закону України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" благодійні гранти, як цільова допомога у формі валютних цінностей, що має бути використана бенефіціаром протягом строку, визначеного благодійником.

При цьому, застереження, згідно з яким до благодійних грантів застосовуються положення про благодійні пожертви, зазначене у ч. 2 ст. 6 вищезазначеного Закону, при кваліфікації використання або розпорядження благодійними грантами з метою отримання прибутку за ст. 201-2 КК України є доволі сумнівним, враховуючи заборону на застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією відповідно до ч. 4 ст. 3 КК України [10, с. 28-29].

Відносно ж такої ознаки предмету кримінального правопорушення, як його розмір, законодавець визначає останній як «значний» для основного складу злочину (ч. 1 ст. 201-2 КК України), «великий» для кваліфікованого складу (ч. 2 ст. 201-2 КК України) та «особливо великий» для особливо кваліфікованого складу (ч. 3 ст. 201-2 КК України).

При цьому, п. 2. Примітки до ст. 201-2 КК України, уточнює, що дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у особливо великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Аналізуючи вищенаведене, погоджуємось із Айдиняном А.В.

відносно того, що у ч. 2 ст. 201-2 КК України кваліфікуюча ознака «у великому розмірі» заміщує ознаку «вчинені у значному розмірі», особливо кваліфікуюча ознака «в особливо великому розмірі» вказана у ч. 3 ст. 201-2 КК України заміщує ознаку «у великому розмірі».

В свою чергу, в кваліфікованому та особливо кваліфікованому складах кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2, 3 ст. 201-2 КК України, ознака «вчинені у значному розмірі» не є обов'язковою [11, с. 270-271].

Підсумовуючи вищенаведене, вважаємо, що вищезазначені неузгодженості та проблеми ст. 201-2 КК України, засвідчують суттєву прогалину у кримінальному законодавстві та потребують подальших наукових розробок та належного законодавчого врегулювання.

Список використаних джерел

1. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 456 с.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. ст. 131.

3. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 22.10.1999 № 1192-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 51.

4. Про затвердження переліку категорій товарів, що визнаються гуманітарною допомогою без здійснення процедури визнання таких товарів гуманітарною допомогою у кожному конкретному випадку, на період воєнного стану та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань гуманітарної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.03.2022 р. № 224 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-2022-%D0%BF/ed20220321#Text> (дата звернення: 10.12.2023).

5. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 1 березня 2022 р. № 174 та визнання таким, що втратив чинність, пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 7 березня 2022 р. № 224: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 329 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-2022-%D0%BF/ed20220320#Text> (дата звернення: 11.12.2023).

6. Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2022 р. № 174 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.12.2023).

7. ДБР вилучило 10 тис. кг брендового одягу, який намагались

ввезти в Україну під виглядом гуманітарки. URL: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-viluchilo-10-tis.-kg-brendovogo-odyagu-yakij-namagalis-vvezti-v-ukrainu-pid-viglyadom-gumanitarki> (дата звернення: 22.12.2023).

8. Кришевич О. В. Кримінальна відповідальність за нецільове використання гуманітарної допомоги чи один з видів шахрайства. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 1. с. 173–183.

9. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 25.

10. Дудоров О., Мовчан Р., Каменський Д. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1, с. 21 – 37

11. Айдинян А. В. Деякі особливості юридичної конструкції кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 Кримінального кодексу України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 4. С. 268–273.

Задорожний Олександр Павлович,

ад'юнкт відділу докторантури та
ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ОБЛІКІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МІЖНАРОДНОГО РОЗШУКУ ОСІБ

Під час проведення міжнародного розшуку осіб, які переходять від правоохоронних органів, прокуратури та суду доцільно наголосити, про необхідність використання інформаційних систем та обліків оперативним підрозділами Національної поліції України.

У цьому контексті Національна поліція України та її оперативні підрозділи, як учасники міжнародного співробітництва, в тому числі і у сфері проведення міжнародного розшуку осіб, розглядають важливість використання передових методів здійснюючи постійний обмін та аналіз отриманої інформації.

На сьогоднішній день оперативні підрозділи Національної поліції України мають ряд можливостей використання інформаційних систем та обліків, як на національному так і міжнародному рівнях, які